

آینده‌نگاری مقابله با نفوذ از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر اساس

مدل پنج مرحله‌ای «شولتز»

فرشاد کیانی^۱، مسعود کاظمیان^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۶

چکیده

نفوذ یک شیوه کم‌هزینه برای وصول به هدف است که اگر با برنامه‌ریزی و در قالب سناریوهای ازپیش تعیین شده طراحی شده باشد، ضمن نداشتن یا پایین بودن هزینه می‌تواند اثربخشی لازم را داشته باشد. شناخت پدیده نفوذ و نقش آن در استحاله و فروپاشی انقلاب‌ها و نهضت‌ها از جمله مهم‌ترین عوامل و راهکارهای پایداری دست‌آوردها و صیانت از مجموعه انقلاب‌ها به‌شمار می‌رود. این مقاله با هدف برنامه‌ریزی و اقدام برای مقابله با نفوذ در نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق آینده‌نگاری مقابله با نفوذ مبتنی بر آرا و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر روش گردآوری داده کتابخانه‌ای، از نظر نوع داده کیفی، از نظر روش جمع‌آوری و تحقیق داده‌بنیاد از نوع پیمایشی است. در این مقاله سعی شده است ضمن بیان مفاهیمی درخصوص آینده‌نگاری و نفوذ با ترسیم الگوی مفهومی پنج مرحله‌ای «شولتز» به بررسی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران (مدظله‌العالی)، در زمینه مقابله با نفوذ پرداخته شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر شناسایی دقیق تهدیدات داخلی و خارجی و تحلیل جامع تأثیرات نفوذ دشمنان تأکید دارند. توسعه سناریوهای مختلف برای مقابله با تهدیدات، ارزیابی، تدوین و اجرای آنها بخشی از رویکرد راهبردی ایشان است. این پژوهش با تطبیق دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با مدل «شولتز»، نشان می‌دهد که ایشان از رویکردی جامع و سامانمند برای مقابله با نفوذ دشمنان بهره می‌گیرند.

کلیدواژه‌ها: نفوذ دشمن، رخنه دشمن، جنگ نرم، آینده مطلوب، آینده‌نگاری، آینده‌پژوهی.

۱. دانشجوی دکتری آینده‌پژوهی، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

kianifarshad913@gmail.com

۲. دانشجوی دکترای علوم سیاسی گرایش مسائل ایران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج،

ایران kazemian1980@gmail.com

مقدمه

شناخت پدیده نفوذ و نقش آن در استحاله و فروپاشی انقلاب‌ها و نهضت‌ها از جمله مهم‌ترین عوامل و راهکارهای پایداری دست‌آوردها و صیانت از مجموعه انقلاب‌ها به‌شمار می‌آید (سعیدی شاهرودی، ۱۳۹۵). نگرانی و هشدارهای رهبران الهی، در زمینه تهدیدهایی که متوجه شریعت، مردم و حکومت دینی و انقلاب می‌شود، دربرگیرنده مصالح اسلام و مسلمین و شناساندن خطرهای و تهدیدهای دشمن خارجی و ایادی داخلی آنان است. برهمین اساس امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «حذرکم عدواً فی الصدور خفياً و نفث فی الأذان نجياً»، «من شمارا پرهیز می‌دهم از دشمنی که مخفیانه در سینه‌ها نفوذ می‌کند و آهسته در گوش‌ها نجوا می‌کند» (نهج‌البلاغه، خطبه ۸۳).

پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان یک فرایند اصلاح‌گرایانه، ابعاد و چالش‌های سیاسی-اجتماعی مختلفی را در سطح داخلی و به‌تبع آن در سطح منطقه‌ای و جهانی برجا گذاشت؛ بازتاب‌های انقلاب اسلامی در کشورهای منطقه از جمله عراق، لبنان و فلسطین شکل عینی‌تری یافت و با گرت‌برداری از مدل نظام اسلامی ایران، تحولات آتی منطقه خاورمیانه را دچار تحول ماهوی نمود (صالحی، ۱۳۹۳).

هشدارها و رهنمودهای حضرت امام (رحمه‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در طول چهار دهه از انقلاب مبنی بر آینده‌نگری، تهدیدشناسی و مصونیت‌سازی استوار بوده است. فراوانی برخی اصطلاحات در کلام رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) نظیر جنگ نرم و خطر نفوذ حاکی از اهمیت و حساسیت موضوع بوده و ضرورت حساسیت دولتمردان و مردم را می‌طلبد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال‌های ۱۳۶۵ تاکنون بارها نسبت به نفوذ و رخنه دشمنان جمهوری اسلامی ایران هشدار داده‌اند. نفوذ، رخنه، هجوم و کلماتی از این دست به‌کرات توسط معظم‌له ارائه شده است. براساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) دشمن با نفوذ به جمهوری اسلامی ایران قصد پیشبرد و هدف قدیمی خود در تکمیل جورچین محاسباتی خود را دارد که مسائلی همچون تغییر در منطقه، تغییر فرهنگ و سیاست، تقویت نارضایتی در بین مردم، جذب جوانان و اخلال در باورها و اعتقادات ایرانیان، به‌دست گرفتن مراکز تصمیم‌گیر، بازگرداندن نفوذ غرب، سلطه اقتصادی، ضربه به اسلام و... از جمله مهم‌ترین این موارد است. برهمین اساس مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پیوسته در بیانات خویش خواستار هوشیاری در مواجهه با نفوذ دشمن گردیده‌اند و در این خصوص در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت (۱۳۹۴/۰۶/۰۴)

می‌فرمایند: «هوشیاری در مقابل تلاش دشمن برای نفوذ پیچیده و تدریجی، ضرورتی عینی است باید در اتخاذ مواضع انقلابی صراحت داشت، اگر غفلت شود ناگهان می‌بینیم که دشمن در جاهایی رخنه کرده و مشغول کارهای خطرناک فرهنگی، اقتصادی و سیاسی است. ایشان در بیانات دیگری در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۹۴/۰۶/۲۵) می‌فرمایند: «ما همین‌طور مدام درباره نفوذ دشمن تکرار می‌کنیم، تأکید می‌کنیم، ایجاد خلل در باورها است؛ باور انقلابی، باور دینی. در معرفت‌های انقلابی و دینی اختلال ایجاد می‌کنند؛ رخنه کردن در اینها است؛ و از همه طرق هم استفاده می‌کنند و آدم‌های گوناگونی هم دارند؛ استاد دانشگاه هم دارند، فعال دانشجویی هم دارند، نخبه فکری و علمی هم دارند؛ همه جور آدمی برای ایجاد این رخنه‌ها هستند».

مسئله اصلی در این پژوهش، توجه به نفوذ و لزوم مقابله با پیامدهای آن به‌عنوان یک شیوه مؤثر و کم‌هزینه دشمن برای تغییر نگرش‌ها، مصادره مناصب، شخصیت‌ها و امکانات درون نظام است. از این‌رو پژوهش حاضر به دنبال آینده‌نگاری مقابله با نفوذ مبتنی بر آرا و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) براساس مدل «شولتز» است. برابر مطالعات کتابخانه‌ای مطالعات مختلفی اعم از مقاله و کتاب در حوزه نفوذ از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به زینت طبع آراسته شده است. لیکن این مقاله از جنبه ماهیت موضوعی و مدل بررسی در حوزه مقابله با نفوذ از ویژگی منحصربه‌فردی برخوردار است و به آینده‌نگاری مقابله با نفوذ براساس مدل مفهومی ارائه شده می‌پردازد. با آنچه بیان شد این مقاله درصدد پاسخگویی به سؤالات ذیل است:

سؤال اصلی

براساس مدل پنج مرحله‌ای شولتز، آینده‌نگاری مقابله با نفوذ مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟

سؤالات فرعی

- مهم‌ترین محورها و برنامه دشمن برای نفوذ از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟
- آینده کشور و نظام اسلامی در صورت وقوع نفوذ از سوی دشمن از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه خواهد بود؟
- آینده‌های مرجح کشور در مقابل با نفوذ از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟
- راهکارهای مقابله با نفوذ برای رسیدن به آینده مرجح از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟

پیشینه پژوهش

آینده‌نگاری و مقابله با نفوذ در چارچوب دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)، یکی از موضوعات مهم در مطالعات سیاسی و امنیتی ایران است. بررسی‌های مختلفی در این زمینه انجام شده که به تحلیل و تبیین راهبردهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقابله با تهدیدات و نفوذ دشمنان پرداخته‌اند.

۱. راهبردهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقابله با نفوذ

در کتاب «راهبردهای مقابله با نفوذ از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)» نوشته حسین شریعتمداری (۱۳۹۵)، به تفصیل به تحلیل دیدگاه‌ها و راهبردهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقابله با نفوذ پرداخته شده است. شریعتمداری در این کتاب به بررسی مواردی از جمله تهدیدات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی که از سوی دشمنان به ایران وارد می‌شود و راهبردهای مقابله‌ای که رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) پیشنهاد کرده‌اند، می‌پردازد.

۲. آینده‌نگاری در اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

کتاب «آینده‌نگاری و مدیریت راهبردی در اندیشه رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)» نوشته محمدباقر قالیباف (۱۳۹۸) به بررسی دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه آینده‌نگاری و مدیریت راهبردی می‌پردازد. قالیباف در این کتاب به تحلیل سخنرانی‌ها و نوشته‌های رهبر انقلاب درباره اهمیت آینده‌نگاری و برنامه‌ریزی بلندمدت برای مقابله با چالش‌ها و تهدیدات پرداخته است.

۳. مدل پنج مرحله‌ای «شولتز»

مدل پنج مرحله‌ای شولتز (۱۳۹۴)، یکی از مدل‌های مهم در زمینه آینده‌نگاری است که توسط «ویلیام شولتز» توسعه داده شده است. در کتاب «آینده‌نگاری و تصمیم‌گیری راهبردی» نوشته ویلیام شولتز و ترجمه محمدرضا نادری، این مدل به تفصیل توضیح داده شده است. این کتاب به بررسی مراحل مختلف آینده‌نگاری و کاربردهای آن در مدیریت راهبردی پرداخته است.

۴. تحلیل آینده‌نگاری مقابله با نفوذ

مقاله «تحلیل آینده‌نگاری مقابله با نفوذ در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» نوشته حمیدرضا تقوی و محمد حسینی (۱۳۹۶)، به بررسی کاربرد آینده‌نگاری در مقابله با نفوذ دشمنان در سیاست خارجی ایران پرداخته است. این مقاله به تحلیل راهبردهای مختلف و چگونگی استفاده از آینده‌نگاری برای مقابله با تهدیدات خارجی می‌پردازد.

۵. مقالات مرتبط با دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

در مقاله «دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره جنگ نرم و نفوذ فرهنگی» نوشته عباس سلیمی نمین (۱۳۹۵)، به بررسی دیدگاه‌های رهبر انقلاب (مدظله‌العالی) درباره جنگ نرم و نفوذ فرهنگی پرداخته شده است. این مقاله به تحلیل راهبردهای مقابله با جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازد.

همچنین در مقاله‌ای با عنوان «تبیین اندیشه‌های حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیرامون نفوذ»، به قلم علی‌علیزاده و ابراهیم برزگر (۱۳۹۷)، با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی و تحلیل بیانات معظم‌له پرداخته و یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که دشمن پس از تلاش‌های فراوان و متعدد و انتخاب راهبردهای متنوع (جنگ، تهدید، تحریم و...) به منظور ضربه زدن به نظام و براندازی جمهوری اسلامی و ناکام ماندن، در نهایت تلاش می‌نماید راهبرد استفاده از ابزارهای قدرت نرم (نفوذ) را در کنار سایر ابزارهای قدرت سخت و نیمه‌سخت انتخاب و از این طریق به دنبال تحقق اهداف خود می‌باشد.

مبانی نظری

این پژوهش درصدد است تا به آینده‌نگاری نفوذ براساس مدل مفهومی و مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بپردازد. از آنجاکه نفوذ و مقابله با آن را باید در شکل‌بندی‌های هویت و گفتمان مورد توجه قرارداد، از این رو چارچوب نظری پژوهش در قالب «رهیافت انتقادی» مورد توجه قرار می‌گیرد.

هرگونه تحول در اندیشه‌های سیاسی، امنیتی و راهبردی معطوف به شناخت موضوعات هویتی است (متقی و مرزناکی، ۱۳۹۲). این تحقیق بنای حرکت خود را به دیدگاه و اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و نظریه‌های مختلف در حوزه آینده‌نگاری و نفوذ استوار نموده است.

تعاریف و مفاهیم

مفهوم جنگ: جنگ از نظر لغوی به معنای نبرد، پیکار، کارزار، آورد، زدو خورد و کشتار بین چند تن و یا میان سپاهیان دو یا چند کشور، می‌باشد (آیین رزمی آمریکا، ۱۹۹۸).

جنگ از نظر اصطلاحی عبارت از درگیری مسلحانه‌ای بین دو کشور و یا بیشتر در راه تحقق اهداف سیاسی و یا نظامی است. به کارگیری نیروهای نظامی برای حل درگیری بین آنها، بعد از بی‌اثر بودن کلیه مساعدت‌های دیپلماسی برای رسیدن به یک‌راه حل سیاسی آغاز می‌شود (آقا بخشی، ۱۳۸۳).

جنگ نرم در برابر جنگ سخت قرار گرفته و درحقیقت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که جامعه یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و بدون درگیری نظامی، جنگ و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد (حیدری، قمری و کلاتری، ۱۳۹۳).

جنگ نرم عبارت است از مجموعه تحولاتی است که موجب دگرگونی در هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول نظام سیاسی گردد (نائینی، ۱۳۸۷).

نفوذ یک شیوه کم‌هزینه برای وصول به هدف است که اگر با برنامه‌ریزی و در قالب سناریوهای ازپیش طراحی شده به اجرا درآید، ضمن نداشتن یا پایین بودن هزینه می‌تواند اثربخشی لازم را داشته باشد و عامل نفوذی و یا عامل هدایت‌کننده و حامی وی را به موفقیت برساند. عوامل این موفقیت عبارتند از:

- نداشتن هزینه و ریسک درگیری مستقیم و مسلحانه؛
- تأمین هزینه‌های دستیابی به هدف از درون حاکمیت؛
- سوءاستفاده و مصادره مناصب یا شخصیت‌ها و ایجاد بی‌اعتمادی و بدبینی و در نتیجه پدید آوردن شکاف و اختلاف داخلی؛
- چسبندگی به شخصیت‌ها و یا ادعای حضور در جریانات و جناح‌های خودی و پیچیده شدن هزینه برخورد و جداسازی یا به‌عبارتی سختی و پیچیدگی امکان مقابله و برخورد با آن؛
- مطرح ساختن مطالبات و شعارهای عامه‌پسند و فراتر از ظرفیت و توان نظام و ایجاد محبوبیت کاذب و فراگیر و درعین حال محدود بودن ظرفیت‌های نظام و طرح ضرورت تغییر ساختار (سخن هدایت، ۱۳۹۰، ص. ۱۴)؛
- نفوذ در دیگران، همیشه با قصد تغییر نگرش انجام نمی‌پذیرد. گاهی هدف بارز نفوذکننده، شکل دادن به نگرش و یا تقویت نگرش طرف مقابل است (اون و دیگران، ۱۳۷۷، ۲۷۵).

جنگ نرم و نفوذ از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

پشتوانه مردمی، بالاترین سرمایه هر نظام و کشوری است و این مهم‌ترین چیزی است که دشمن تلاش دارد که در قالب نفوذ در کنار سایر اهداف تعیین شده و در ابعاد مختلف آماج خود قرار دهد.

«دشمن‌شناسی»، «نفوذ دشمن»، «بیداری برابر دشمن» و «دشمن درونی و بیرونی» ازجمله موضوعاتی است که رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) از مدت‌ها پیش بر آن تأکید کرده و مردم و

مسئولان نظام را نسبت به آنها توجه داده‌اند؛ اما ایشان سال ۱۳۹۴ توجه ویژه‌ای به موضوع «نفوذ دشمن» داشته و کلیدواژه «نفوذ» از پرتکرارترین کلیدواژه‌های مورد استفاده رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در سال‌های اخیر بوده است؛ ایشان ابعاد مختلف آن را برای مردم و مسئولان شرح داده‌اند که در مطالب ارائه شده تا حدودی به آن پرداخته شده است، اما براساس اهداف و پرسش‌های طرح شده در این بخش تلاش می‌شود به آنها پاسخ دقیق داده شود.

تحلیل فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درخصوص نفوذ دشمن، حاکی از آن است که امروز یکی از تهدیدهای بزرگ دشمن نفوذ است و دشمن از راه‌های مختلف به دنبال آن است و برای تحقق آن برنامه‌های متنوع و متعددی دارد و نباید با ساده‌انگاری از کنار این مسئله گذشت (علیزاده و برزگر، ۱۳۹۷، ص. ۴۳).

در ادامه بخشی از فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درخصوص نفوذ و ضرورت توجه به آن احصاء شده است.

- جنگ نرم، یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار حجاج بیت‌الله الحرام، ۱۳۷۸).
- جنگ نرم، یعنی جنگ به‌وسیله نفوذ، دروغ و شایعه‌پراکنی (بیانات در دیدار جمع کثیری از بسیجیان، ۱۳۸۸)
- نفوذ یعنی چه؟ نفوذ اقتصادی ممکن است؛ که البته کم‌اهمیت‌ترین آن نفوذ اقتصادی است؛ ممکن است کم‌اهمیت‌ترین جزء، نفوذ امنیتی باشد. نفوذ امنیتی چیز کوچکی نیست اما در مقابل نفوذ فکری و فرهنگی و سیاسی، کم‌اهمیت است. نفوذ امنیتی عوامل خودش را دارد، مسئولین گوناگون (از جمله خود سپاه) جلوی نفوذ امنیتی دشمن را باکمال قدرت انشاءالله می‌گیرند. در زمینه‌های اقتصادی، چشم‌های بینای مسئولین اقتصادی بایستی باز باشد و مواظب باشند که (دشمنان) نفوذ اقتصادی پیدا نکنند؛ چون نفوذ دشمن پایه اقتصاد محکم را متزلزل می‌کند. آنجایی که نفوذ اقتصادی کردند، آنجایی که توانستند خودشان را بر اقتصاد کشورها و ملت‌ها مثل یک بختکی سوار بکنند، پدر آن کشورها درآمد. اینجا ۱۰-۱۵ سال قبل از این، رئیس یکی از همین کشورهایی که جزو کشورهای پیشرفته منطقه ما بود، در سفری که به تهران داشت و پیش ما آمد به من گفت «آقا ما به‌خاطر نفوذ اقتصادی در ظرف یک‌شب تبدیل شدیم به فقیر، به گدا»؛ راست می‌گفت. فلان سرمایه‌دار، به‌خاطر فلان خصوصیت اراده می‌کند این کشور را به‌زانو دریاورد، سرمایه خودش را می‌کشد بیرون یا تصرفاتی می‌کند که اقتصاد

آن کشور به‌زانو دربیاید. این هم البته خیلی مهم است؛ اما در قبال اقتصاد فرهنگی، اقتصاد سیاسی، نفوذ سیاسی و نفوذ فرهنگی اهمیتش، کمتر است و از همه مهم‌تر، نفوذ سیاسی و نفوذ فرهنگی است. دشمن سعی می‌کند در زمینه فرهنگی، باورهای جامعه را دگرگون کند و آن باورهایی را که توانسته این جامعه را سرپا نگه دارد جابه‌جا کند، خدشه در آنها وارد کند، اختلال و رخنه در آنها به‌وجود بیاورد. خرج‌ها می‌کنند؛ میلیاردها خرج می‌کنند برای این مقصود؛ این رخنه و نفوذ فرهنگی است. نفوذ سیاسی هم این است که در مراکز تصمیم‌گیری و اگر نشد تصمیم‌سازی، نفوذ بکنند. وقتی دستگاه‌های سیاسی و دستگاه‌های مدیریتی یک کشور تحت تأثیر دشمنان مستکبر قرار گرفت، آنوقت همه تصمیم‌گیری‌ها در این کشور بر طبق خواست و میل و اراده مستکبرین انجام خواهد گرفت؛ یعنی مجبور می‌شوند. وقتی یک کشوری تحت نفوذ سیاسی قرار گرفت، حرکت آن کشور، جهت‌گیری آن کشور در دستگاه‌های مدیریتی، بر طبق اراده آنها است؛ آنها هم همین را می‌خواهند. آنها دوست نمی‌دارند که یک نفر از خودشان را بر یک کشوری مسلط بکنند، مثل آن چیزی که در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ در هند این‌کار را کردند؛ از خودشان آنجا مأمور داشتند؛ یک نفر از انگلیس رئیس هند بود. امروز این امکان‌پذیر نیست؛ برای آنها بهتر این است که از خود آن ملت کسانی در رأس آن کشور باشند که مثل آنها فکر کنند، مثل آنها اراده کنند، مثل آنها و بر طبق مصالح آنها تصمیم بگیرند؛ این نفوذ سیاسی است. [هدف این است که] در مراکز تصمیم‌گیری نفوذ کنند، اگر نتوانستند در مراکز تصمیم‌سازی [نفوذ کنند]؛ زیرا جاهایی هست که تصمیم‌سازی می‌کند. اینها کارهایی است که دشمن انجام می‌دهد؛ که این مهم می‌بایست مورد توجه نخبگان، مدیران عالی سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد (بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴/۰۶/۲۵)

تعاریف آینده‌نگاری

بن مارتین: بن مارتین به‌عنوان یکی از متقدمین و پیشروان بحث آینده‌نگاری، اولین تعریف از آینده‌نگاری که موردپذیرش عمومی قرار گرفت را در سال ۱۹۹۵ به این‌صورت ارائه داد: «آینده‌نگاری، فرایند تلاش نظام‌مند برای نگاه به آینده بلندمدت علم، فناوری، محیط‌زیست، اقتصاد و اجتماع می‌باشد که با هدف شناسایی فناوری‌های عام نوظهور و تقویت حوزه‌های تحقیقات

استراتژیکی صورت می‌گیرد که احتمالاً بیشترین منافع اقتصادی و اجتماعی را به همراه دارند» (ناظمی، ۱۳۸۵، ص. ۷۲).

لوک جورجیو^۱: به نظر وی «آینده‌نگاری ابزاری نظام‌مند برای ارزیابی آن دسته از توسعه‌های علمی و فناورانه است که بتوانند تأثیرات بسیار شدیدی بر رقابت صنعتی، خلق ثروت و کیفیت زندگی داشته باشند» (صاحبی‌نژاد، ۱۳۸۵).

هورتون^۲: آینده‌نگاری فرایند توسعه گسترده‌ای از دیدگاه‌ها در مورد راه‌های امکان‌پذیر برای توسعه آینده است که ایجاد درک کافی درخصوص این دیدگاه‌ها منجر به تصمیم‌گیری‌ها بشود که بهترین فردای ممکن را خلق بکند (دانشنامه آینده‌پژوهی، ۱۳۸۷).

گویگان^۳: آینده‌نگاری فرایندی نظام‌مند، مشارکتی و گردآورنده ادراکات آینده است که چشم‌اندازی میان‌مدت تا بلندمدت را با هدف اتخاذ تصمیمات روزآمد و بسیج اقدامات مشترک بسازد (ناظمی، ۱۳۸۵، ص. ۹۲).

این تعریف از آینده‌نگاری به‌عنوان تعریف پایه‌ای در برنامه «شبکه آینده‌نگاری در راستای توسعه منطقه‌ای» وابسته به اتحادیه اروپا که با نام اختصاری «فورن^۴» شناخته می‌شود، مورد استفاده قرار گرفته است.

ویستر^۵: آینده‌نگاری فرایند سازمان‌دهی شده و هدفمندی است که انتظارات بازیگران مختلف در مورد فناوری را باهم جمع کرده و چشم‌اندازهای استراتژیک در مورد آینده را تدوین بکند تا حامی و مصدق توسعه اقتصادی و اجتماعی گسترده گردد (ناظمی، ۱۳۸۵، ص. ۹۲).

ریچارد اسلاتر^۶: ریچارد اسلاتر در دانش‌واژه آینده‌پژوهی، آینده‌نگاری را یک ظرفیت عام جهت توانمندسازی بشر برای تفکر درخصوص آینده می‌داند. آینده‌نگاری یک ظرفیت بشری عام است که فرد را قادر می‌سازد تا در باب آینده بیندیشد و احتمالات آینده را بررسی، مدل‌سازی و خلق کرده و در مقابلش نشان دهد. این توانایی بر پایه توانایی‌های نظام ذهنی-عصبی مغز انسان بنا شده است که از پیوندهای رشته‌های عصبی به‌منظور انجام روش‌های پیچیده ادراک که کارکرد

1. Luke Georghiou

2. Horton

3. Gavigan

4. FOREN (Foresight for Regional Development Network)

5. Webster

6. Slaughter, Richard

تسهیل‌کننده و حمایت‌کننده دارند بهره می‌برد (اسلاتر، ۱۳۸۶، ص. ۹۱).

آینده‌نگاری راهبردی در ارتباط با آینده‌نگاری موضوعات و امور راهبردی است. فرایندی است که توانایی‌های فرد یا سازمان را برای درک ریسک‌ها و فرصت‌ها، راه‌های وابستگی، پیشران‌ها، دگردیسی، انگیزه‌ها، منابع و خسارت‌های مربوط به هریک از تصمیم‌های بدیل که فضای شکل‌گیری مسیرهای آینده‌های ممکن، محتمل، باورپذیر یا مرجح را به‌وجود می‌آورد، ارتقاء می‌بخشد. بنابراین می‌تواند به‌شیوه مناسب و بهتر اطلاعی‌رسانی شده و تصمیمات مربوط به برنامه راهبردی سازمان و ابزار دستیابی به اهداف بلندمدت به‌شیوه بهتری اتخاذ گردد. به‌عبارت‌دیگر، آنچه آینده‌نگاری راهبردی را از دیگر اقسام آینده‌نگاری متمایز می‌سازد توانایی آن در کمک به سازمان‌های بزرگ برای تعیین و تعریف چارچوب و شرایطی است که سازمان باید در آن به مبارزه بپردازد. برهمین مبنا آینده‌نگاری راهبردی عبارت است از ایجاد پیش‌آگاهی و گزینه‌های راهبردی توسط کسی که می‌خواهد در مبارزه سیاسی، اقتصادی، نظامی یا تجاری به پیروزی دست یابد (کوسا، ۲۰۱۲).

آینده‌نگاری راهبردی به‌عنوان یک دورنما، یک حالت نظام‌مند تفکر و یک مجموعه‌ای از فعالیت‌ها تعریف می‌شود که بر پایه فهم ویژگی‌ها، توانایی‌ها، الگوهای رفتار و فضا و وضعیت‌ها برای مانور در محیط اجتماعی استوار است. پشت این ادعا که «علوم گوناگون نشان می‌دهند آینده‌نگاری راهبردی مؤلفه‌ای مبنایی برای کمال فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی است یا حتی مؤلفه‌ای مبنایی برای تمام ابعاد دیگر تکامل انسان»، منطق اساسی وجود دارد (گاسپار، ۲۰۱۵، ص. ۴۲۶-۴۰۵).

آینده‌نگاری راهبردی در مقایسه با آینده‌پژوهی به مدت کوتاه‌تری از آینده می‌پردازد که دقت بیشتر در پیش‌بینی‌ها را موجب می‌گردد (کوسا، ۲۰۱۲). استفاده از ابزار و تکنیک‌های گسترده کمی نیز به‌همین مناسبت است چراکه با بسیاری از دیگر حوزه‌های دانش سازگار است و از آنها ورودی می‌گیرد و به آنها ورودی می‌دهد، درحالی‌که نسبت به رویکردهای دیگر آینده‌پژوهی، کمتر با مبنایی معرفتی آنها در تقابل است (بورجوس، ۲۰۰۱). آینده‌نگاری راهبردی از تکیه بیش‌ازحد بر عقلانیت ارزشی پرهیز می‌کند (کوسا، ۲۰۱۲). عقلانیت مبتنی بر ارزش، درحال موجب نسبی‌گرایی شدیدی می‌شود. تمایل بیش‌ازحد آینده‌پژوهی به عقلانیت ارزشی در سه دهه اخیر که در قالب آینده‌پژوهی فرافعال خود را نشان داده است با شکست و افول همراه بوده است (کوسا، ۲۰۱۲). آینده‌نگاری راهبردی در پی کمک به اتخاذ راهبردی بهتر در شرایط رقابتی است (گوده، ۲۰۱۱).

در جدول (۲) تعاریف مطرح از طرف اندیشمندان با یکدیگر مقایسه شده است.

جدول ۲: مقایسه تعاریف آینده‌نگاری

پیش‌بینی هوشمندانه	اتخاذ تصمیمات	گردآوری ادراکات	بسیج اقدامات	آینده بلندمدت	ساخت چشم‌انداز	مشارکتی	سازمان‌مندی و نظام‌مند بودن	فرایند	نظریه پردازان
			*	*	*	*	*	*	ویستر
	*	*	*	*	*	*	*	*	فورن
				*	*	*	*	*	مارتین
				*	*	*	*		لوک جورجیو
	*	*	*	*	*	*	*	*	هورتون
	*	*	*	*	*	*	*	*	گویگان
*	*	*		*	*		*		ریچارد اسلاتر
*	*	*		*	*		*		لاویدج
*	*	*	*	*	*	*	*	*	فورن
*	*		*	*	*	*	*		گوده

جمع‌بندی تعاریف و دیدگاه‌های مختلف از آینده‌نگاری بیانگر گستردگی حوزه دید کارشناسان خبره درخصوص علم آینده‌نگاری است. با این وجود براساس شاخص‌هایی که در جدول آمده می‌توان گفت سازمان‌مندی و نظام‌مند بودن، ساخت چشم‌انداز و آینده بلندمدت تنها نقطه اشتراک این تعاریف است که بعضاً برخی اندیشمندان به فرایند بودن این کار نیز تأکید کرده و برخی آن را بی‌اهمیت دانسته‌اند.

با توجه به ماهیت این تحقیق در موضوع آینده‌نگاری و تأکید بر توسعه منطقه‌ای، معماری بلندمدت و راهبردی آینده و تعریف جهت‌گیری‌ها جهت اتخاذ تصمیمات در روند برنامه‌ریزی و توسعه مناطق و کشور رویکرد خاص این تحقیق است.

الگوهای رایج آینده‌نگاری

از میان الگوهای مختلف آینده‌نگاری موجود در جهان تعداد ۱۱ الگو شناسایی شده که در ادامه به تشریح، بررسی و مقایسه تطبیقی پنج مورد از آنها پرداخته می‌شود. این الگوها عبارتند از: الگوی آینده‌نگاری مارتین، الگوی آینده‌نگاری شولتز، الگوی آینده‌نگاری هورتون، الگوی آینده‌نگاری ریچر، الگوی آینده‌نگاری مایلز، الگوی آینده‌نگاری کینان، الگوی آینده‌نگاری وروس،

الگوی آینده‌نگاری یاریتاس، الگوی آینده‌نگاری پوپر، الگوی آینده‌نگاری سیاح-اسدی، الگوی آینده‌نگاری دوف (سیاح، عیوضی و جهانگیری، ۱۳۹۴).

۱. الگوی آینده‌نگاری «مارتین»

فرایند آینده‌نگاری در چارچوب مارتین شامل چهار مرحله دربرگیرنده «پیش‌آینده‌نگاری»، «آینده‌نگاری»، «پس‌آینده‌نگاری» و «اجرا و ارزیابی» است (B. R. Martin, 1995). الگوی مارتین از محوریت نظام‌مند و فرایندی برخوردار است که بستر اولیه‌ای را برای ساختاردهی به فعالیت‌های آینده‌نگاری آتی فراهم کرده است.

۲. الگوی آینده‌نگاری «شولتز»

پیاده‌سازی یک برنامه آینده‌نگاری از دیدگاه شولتز از نظر مفهومی شامل پنج مرحله است. این پنج فعالیت، وابسته به هم هستند و داده‌ها و فعالیت از یکی به دیگری جریان می‌یابد و هنگامی بیشترین اثرگذاری را دارند که با هماهنگی با یکدیگر و در فرایندی پیش‌رونده و مستمر انجام شوند. هنگامی که کارگروه راهبردی برنامه، راهبردهای لازم برای خلق چشم‌انداز را تدوین کرد، باید فرایند آینده‌نگاری به صورت پیوسته مورد پایش قرار گیرد تا تغییر روش‌ها، تغییر اهداف و اثرات ناشی از پیامدهای نوظهور در آن اعمال شود؛ بنابراین پنج مرحله آینده‌نگاری با یک حلقه برگشت در قالب یک چرخه بی‌پایان به هم مرتبط می‌شوند (Schultz, 1997).

۳. الگوی آینده‌نگاری «هورتن»

هورتن در مدل خود آینده‌نگاری را فرایندی برای گسترش طیفی از راهکارهای ممکن در توسعه آینده معرفی می‌کند که درک مؤثر آن به چگونگی اتخاذ تصمیم‌های کنونی برای ساختن و ایجاد آینده‌ای بهتر کمک می‌کند. این فرایند مشتمل بر سه مرحله است که بنا بر عقیده هورتن در انتهای هر مرحله ارزش بیشتری نسبت به مرحله قبل ایجاد می‌شود و نتایج هر مرحله در قالب یک زنجیره ارزش اطلاعات، از کلان تا خرد کامل می‌شوند. این سه مرحله شامل «مرحله ورودی‌ها»، «مرحله آینده‌نگاری»، «خروجی‌ها و فعالیت» است (Amstéus, 2011; Horton, 1999).

۴. الگوی آینده‌نگاری «مایلز»

یان مایلز در سال ۲۰۰۲ چارچوبی نظام‌مند و چرخه‌ای برای آینده‌نگاری ارائه داد که دارای فرایندی تکرارشونده است. در هر تکرار نتایج و فرایندهای قبل به روز می‌شوند. عناصر آینده‌نگاری در این مدل شامل چهار مرحله است. این مراحل عبارتند از: «پیش‌آینده‌نگاری» شامل اتخاذ تصمیمات اساسی در مورد قلمرو، طراحی و طبقه‌بندی اقدامات؛ «به‌کارگیری» شامل

یافتن و شناسایی ذی‌نفعان، خبرگان و دیگر عوامل اجرایی؛ «ایجاد تصویری از آینده» شامل خلق دیدگاه‌ها در مورد آینده ممکن، آنالیز مفید، نتایج و پیشنهادها و «اجرا» که شامل نهادینه‌سازی، تأسیس مؤسسه‌ها و تلاش برای تجربه‌های آتی و مکمل می‌شود. این بخش، به‌نوعی فرایند انجام مطالعه آینده‌نگاری را نشان می‌دهد که در آن ابتدا اطلاعات جمع‌آوری شده، سپس ترکیب دانش و رسیدن به ادراک مشترک است (I Miles & Keenan, 2002).

۵. الگوی آینده‌نگاری «پوپر»

این چارچوب آینده‌نگاری شامل پنج مرحله «پیش‌آینده‌نگاری»، «به‌کارگیری»، «خلق»، «اقدام» و «بازنگری» است (Popper, Butter, Brandes, & Keenan, 2008).

مدل مفهومی اجرای آینده‌نگاری

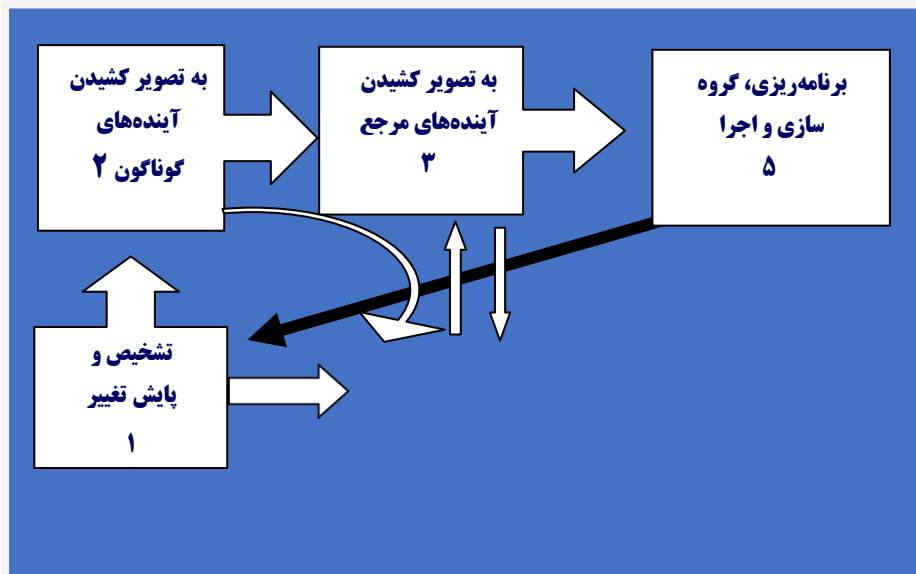
الگوی آینده‌نگاری «شولتز»

پیاده‌سازی یک برنامه آینده‌نگاری از دیدگاه شولتز از نظر مفهومی شامل پنج مرحله است. **مرحله نخست:** تشخیص و پایش تغییر؛ این مرحله، شامل ارزیابی و بررسی الگوهای تغییر در گذشته و جمع‌آوری داده‌های اساسی درخصوص وضعیت فعلی است. این تلاش، زمینه‌ای را فراهم می‌آورد که بتوان چرخه‌های درحال‌ظهور، روندها و پیامدهای نوظهور را جستجو کرد؛ مانند نوآوری‌های فناورانه، تغییر ارزش‌ها و یا تغییرات آب‌وهوایی. **مرحله دوم:** ملاحظه و نقد اثرات تغییر؛ این مرحله، اثراتی را که تغییرات مداوم بر محیط دارند، ارزیابی می‌کند. اینکه چگونه زندگی روزمره ما تغییر می‌کند؟ چه کسی با ظهور تغییر جدید سود و یا ضرر می‌بیند؟ چگونه می‌توان اثرات تغییر را خنثی کرد؟ **مرحله سوم:** به تصویر کشیدن آینده‌های ممکن گوناگون؛ این مرحله، به‌طور طبیعی حاصل برون‌یابی روندها، بررسی و تحلیل اثرات بلندمدت و پیامدهای نوظهور تغییرات است. ساختن سناریو و به‌کار بردن تحلیل روند از جمله پیشنهادها و آینده‌نگاری برای انجام این مرحله است. سناریوهای آینده‌های گوناگون، این فرصت را فراهم می‌کند تا امکان‌پذیری و عدم قطعیت رویدادها و روندهای آینده بررسی شوند و براساس آن برنامه‌های احتمالی برای رویارویی با رویدادهای شگفت‌انگیز آینده تدوین شوند. بررسی آینده‌های ممکن گوناگون، خلاقیت و انعطاف‌پذیری برای به تصویر کشیدن آینده مرجح را بالا برده و با درک گزینه‌های پنهان، به خلق چشم‌اندازهای تواناتر کمک می‌کند. **مرحله چهارم:** به تصویر کشیدن آینده‌های مرجح؛ ساختن مدل‌هایی ذهنی از آینده ایدآلی که علاقه‌ای برای ساخت آن وجود دارد، این امر نخستین مرحله در برنامه‌ریزی و رهبری متحولانه است و نیازمند آن است که ایدآل‌ها، اهداف

بلندمدت و همچنین ارزش‌هایی که در تحقق این اهداف همکاری و کمک می‌کنند، به‌روشنی، با دقت و با ذکر جزئیات، تشریح شوند. فعالیت چشم‌اندازسازی شروع قابل توجهی برای گروه‌سازی و رسیدن به اجماع است. **مرحله پنجم:** برنامه‌ریزی، گروه‌سازی و اجرای تغییر موردعلاقه؛ انجام این مرحله در وهله نخست، نیازمند یک تعهد برای انجام است؛ تعهدی از سطوح بالای سازمان (مدیران ارشد) در راستای تأمین فعالیت‌های پشتیبان که در ساختن چشم‌انداز مشارکت می‌کنند و گروه اجرایی را در یافتن منابع برای اجرای برنامه‌های سازنده آینده مرجح، حمایت می‌کند.

این پنج فعالیت، وابسته به هم هستند و داده‌ها و فعالیت‌ها از یکی به دیگری جریان می‌یابند و هنگامی بیشترین اثرگذاری را دارند که با هماهنگی یکدیگر و در فرایندی پیش‌رونده و مستمر انجام شوند. هنگامی که گروه راهبردی برنامه، راهبردهای لازم برای خلق چشم‌انداز را تدوین کرد، باید فرایند آینده‌نگاری به صورت پیوسته مورد پایش قرار گیرد تا تغییر روش‌ها، تغییر اهداف و اثرات ناشی از پیامدهای نوظهور در آن اعمال شود؛ بنابراین پنج مرحله آینده‌نگاری با یک حلقه برگشت و در قالب یک چرخه بی‌پایان به هم مرتبط می‌شوند (Schultz, 1997).

علی‌رغم تأکید شولتز به اینکه این مراحل شامل فعالیت‌های کلیدی آینده‌نگاری هستند، کلیت این الگو کمتر مورد استفاده قرار گرفته است، اما اجزای آن متعاقباً در مراحل مختلف آینده‌نگاری دیده می‌شوند.

روشناسی پژوهش

این پژوهش براساس روش کتابخانه‌ای به انجام رسیده و از ابزارهایی همانند فیش‌برداری و بهره‌گیری از سایت‌های اطلاع‌رسانی استفاده شده است. از آنجایی که این پژوهش ماهیت کیفی دارد از مفاهیم کیفی و انتزاعی استفاده می‌شود. در نتیجه نمی‌توان جامعه آماری مشخصی در این رابطه ارائه کرد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر روش جمع‌آوری و تحقیق داده‌بنیاد از نوع پیمایشی است.

متغیرهای پژوهش

این پژوهش دارای رویکرد تحلیلی می‌باشد. بنابراین قالب‌های تشکیل‌دهنده آن مربوط به متغیرهای تأثیرگذار در ارتباط با مسئله نفوذ می‌باشند از همین رو متغیرهای مستقل و وابسته عبارتند از:

متغیر مستقل پژوهش: از آنجایی که قالب‌های کنش راهبردی براساس متغیر مستقل سازمان‌دهی می‌شوند، بنابراین متغیر مستقل در این پژوهش را باید «اندیشه و گفتمان راهبردی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» دانست.

متغیر وابسته پژوهش: «آینده‌نگاری مقابله با نفوذ» به‌عنوان متغیر وابسته به‌شمار می‌رود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

آینده‌نگاری نفوذ از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

گام اول. تشخیص و پایش حرکت دشمن برای نفوذ

دشمن‌شناسی و شناخت شیوه و روش او از مفاهیمی است که در آیات و روایات اسلامی مورد توجه قرار گرفته است و بر هوشیاری همیشگی مؤمن و دشمن‌شناسی او تأکید شده و تبری از دشمن که لازمه دشمن‌شناسی است در زمره فروع دین قرار دارد. علمای شیعه نیز به پیروی از معارف و احکام دین، توجه و اهتمام زیادی را صرف معرفی دشمن و موضع‌گیری در قبال آن در طول تاریخ داشته‌اند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی بخش متناهی از بیانات حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به این موضوع اختصاص داشته است. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) بارها بر کسب بصیرت که از ضروریات دشمن‌شناسی است تأکید کرده‌اند. ایشان شناخت انواع و اقسام حیل‌های دشمن و معرفی آنها و آگاه کردن ملت را بارها به مسئولان و مردم گوشزد کرده و فرموده‌اند: بنده به ملت ایران مکرر عرض کرده‌ام؛ که مهم‌تر از شناخت دشمن، شناخت دشمنی و روش دشمنی کردن اوست اگر انسان بداند دشمن از چه راهی

وارد می‌شود حواس خود را جمع خواهد کرد (بیانات در خطبه نماز جمعه، ۱۳۸۱/۰۹/۰۱). شما خیال نکنید دشمن فقط از جبهه جنگ حمله می‌کند. دشمن وقتی در مقابل نظامی مثل نظام جمهوری اسلامی قرار گرفت و دید که نمی‌تواند از جبهه بر این انقلاب و بر این ملت پیروز شود، سعی می‌کند که در داخل ملت رخنه کند و از درون کار را مشکل سازد (بیانات در مراسم ویژه روز بسیج در پادگان امام حسن (علیه‌السلام)، ۱۳۶۹/۰۹/۰۵). ما باید جوانب این توطئه را به‌روشنی بشناسیم و بشناسانیم؛ وظیفه ما این است (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲). یک‌جور دشمنی، دشمنی سخت است؛ بمبی بیندازند، تیری بزنند، تروریستی بفرستند. یک‌جور دشمنی، دشمنی‌های نرم است که من از چندی پیش مسئله نفوذ را مطرح کردم؛ نفوذ خیلی مسئله مهمی است. دشمن دارد برای نفوذ طراحی می‌کند. یک نفوذ موردی است، نفوذ فردی است؛ یک نفوذ جریان‌ی است. نفوذ موردی خیلی نمونه دارد، معنایش این است که فرض کنید شما یک دموکراتی دارید، یک مسئولی هستید؛ یک نفر را با چهره آرایش‌شده، بزک‌شده، با ماسک در مجموعه شما بفرستند؛ شما خیال کنید دوست است درحالی‌که او دوست نیست تا او بتواند کار خودش را انجام بدهد؛ گاهی جاسوسی است که این کمترینش است؛ یعنی کم‌اهمیت ترینش جاسوسی است، خبرکشی و خبردهی است؛ گاهی کارش بالاتر از جاسوسی است، تصمیم شما را عوض می‌کند. شما یک مدیری هستید، یک مسئولی هستید، تصمیم‌گیر هستید، می‌توانید یک حرکت بزرگ یا مؤثری انجام بدهید، اگر چنانچه این حرکت را این‌جور انجام بدهید این به نفع دشمن است، او می‌آید کاری می‌کند که شما حرکت را این‌جور انجام بدهید؛ یعنی تصمیم سازی. در همه دستگاه‌ها سابقه هم دارد؛ فقط هم دستگاه‌های سیاسی نیست (بیانات در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج، ۱۳۹۴/۰۹/۰۴). مهم این است که در هر دوره‌ای از دوره‌ها ما بفهمیم دشمنی دشمن چگونه است و چه کار دارد با ما می‌کند؛ نقشه دشمن را بفهمیم؛ درست مثل جنگ نظامی. در جنگ نظامی اگر شما توانستی حدس بزنی که نقشه دشمن چیست، پیشگیری می‌کنی، خودت را آماده می‌کنی؛ یا دفاع خوب می‌کنی یا حمله پیش‌دستانه می‌کنی؛ در جنگ نظامی این‌جوری است. در جنگ تبلیغاتی، در جنگ اقتصادی، در جنگ فرهنگی، در جنگ امنیتی، در جنگ نفوذ؛ اینها همه جنگ است (بیانات در دیدار با شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۶/۱۰/۰۶). جنگی که وجود دارد، از جنگ نظامی اگر خطرش بیشتر نباشد، کمتر نیست؛ اگر احتیاط بیشتری نخواهد، کمتر نمی‌خواهد. در جنگ نظامی دشمن به سراغ سنگرهای مرزی ما می‌آید، مراکز مرزی ما را سعی می‌کند منهدم بکند تا بتواند در مرز نفوذ کند؛ در جنگ روانی و

آنچه امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آنها را منهدم کند؛ به سراغ ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها، پایه‌ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور؛ دشمن به سراغ اینها می‌آید که اینها را منهدم بکند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند؛ فرصت‌های یک نظام را به تهدید تبدیل کند (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲). ایشان در تبیین حرکت دشمن برای جنگ نرم با ج.ا.ایران به بیان صورت‌های عملیاتی نفوذ دشمن در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی به شرح ذیل پرداخته‌اند.

نفوذ و رخنه اقتصادی: در زمینه‌های اقتصادی چشم‌های بینای مسئولین اقتصادی بایستی باز باشد و مواظب باشند که دشمنان، نفوذ اقتصادی پیدا نکنند، چون نفوذ دشمن پایه اقتصاد محکم را متزلزل می‌کند. آنجاهایی که نفوذ اقتصادی کردند آنجاهایی که توانستند خودشان را بر اقتصاد کشور و ملت‌ها مثل یک بختکی سوار بکنند، پدر آن کشورها درآمد (بیانات در دیدار فرماندهان سپاه، ۱۳۹۴/۰۶/۲۵).

نفوذ و رخنه فرهنگی: حصار فرهنگی، خاک‌ریز فرهنگی در کشور اگر سست باشد، همه‌چیز از دست خواهد رفت. من به شما عرض بکنم: امروز بعد از ۳۷ سال، ۳۸ سال از پیروزی انقلاب، انگیزه دشمنان برای نفوذ در حصار فرهنگی از روز اوّل بیشتر است؛ نه اینکه کم نشده، قطعاً زیاد شده؛ روش‌ها را هم که شما می‌بینید: این شیوه‌های فضای مجازی و تبلیغات گوناگون و ماهواره و امثال اینها؛ [یعنی] انگیزه‌ها بیشتر شده. آماج این حرکت هم درست همان چیزی است که مایه و هسته اصلی ایجاد نظام اسلامی شد؛ یعنی ایمان دینی، آماج این است. با حکومت اسلامی و جمهوری اسلامی و سیاست‌های جمهوری اسلامی مخالفند، به‌خاطر مخالفت با ایمان دینی؛ چون می‌دانند اگر ایمان دینی نبود، این انقلاب پیروز نمی‌شد، این نظام به‌وجود نمی‌آمد، این زلزله و تکانه شدید در ارکان نظام سلطه پدید نمی‌آمد (بیانات در دیدار ائمه جماعات مساجد استان تهران، ۱۳۹۵/۰۵/۳۱).

نفوذ و رخنه سیاسی: نفوذ سیاسی هم این است که در مراکز تصمیم‌گیری و اگر نشد تصمیم‌سازی، نفوذ بکنند. وقتی دستگاه‌های سیاسی و دستگاه‌های مدیریتی یک کشور تحت تأثیر دشمنان مستکبر قرار گرفت، آن وقت همه تصمیم‌گیری‌ها در این کشور بر طبق خواست و میل و اراده مستکبرین انجام خواهد گرفت؛ یعنی مجبور می‌شوند. وقتی یک کشوری تحت نفوذ سیاسی قرار گرفت، حرکت آن کشور، جهت‌گیری آن کشور در دستگاه‌های مدیریتی، بر طبق اراده آنها است؛

آنها هم همین را می‌خواهند. آنها دوست نمی‌دارند که یک نفر از خودشان را بر یک کشوری مسلط بکنند، مثل آن چیزی که در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ در هند این کار را کردند؛ از خودشان آنجا مأمور داشتند؛ یک نفر از انگلیس رئیس هند بود. امروز این امکان‌پذیر نیست؛ برای آنها بهتر این است که از خود آن ملت کسانی در رأس آن کشور باشند که مثل آنها فکر کنند، مثل آنها اراده کنند، مثل آنها و برطبق مصالح آنها تصمیم بگیرند؛ این نفوذ سیاسی است. هدف این است که در مراکز تصمیم‌گیری نفوذ کنند، اگر نتوانستند در مراکز تصمیم‌سازی (نفوذ کنند)؛ زیرا جاهایی هست که تصمیم‌سازی می‌کند. اینها کارهایی است که دشمن انجام می‌دهد. (بیانات در دیدار با فرماندهان سپاه، ۱۳۹۴/۰۶/۲۵).

نفوذ و رخنه امنیتی: دشمن، امنیت ملی ما را هدف گرفته است. امنیت ملی برای یک ملت، از همه چیز واجبتر است. اگر امنیت ملی نباشد هیچ دولتی نمی‌تواند کار کند؛ برای سازندگی، هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد. وقتی که هرج و مرج و ناامنی باشد، هیچ مشکلی از مشکلات مملکت حل نخواهد شد؛ نه اقتصاد مردم، نه فرهنگ مردم، نه مسائل اجتماعی مردم، نه مسائل سیاسی مردم. وقتی امنیت نبود، همه اینها از بین خواهد رفت. دشمن این را هدف گرفته است. (بیانات در ۱۳۷۸/۴/۲۱).

گام دوم. آینده‌های نفوذ

ماهیت و هدف دشمن در جنگ نرم و نفوذ همانند جنگ سخت در واقع مهار و فروپاشی یک نظام سیاسی است؛ لیکن ابزارها و روش‌های این براندازی متفاوت است. اگر در جنگ سخت با اشغال سرزمین، براندازی یک نظام سیاسی محقق می‌شود و سامانه دفاعی و امنیتی یک کشور فرو می‌ریزد، در جنگ نرم تلاش می‌شود با تأثیرگذاری بر باورها و ارزش‌های یک ملت، اندیشه و الگوی اداره کشور که هویت‌دهنده نظام سیاسی است به چالش کشیده شود. در صورتی که دشمن در براندازی نرم موفق شود، در واقع با پروژه بی‌اعتبارسازی و اعتمادزدایی از نظام سیاسی، براندازی به نتیجه خواهد رسید. جنگ نرم روشی برای تحمیل اراده و تأمین منافع است که با غلبه بر طرف مقابل، بدون استفاده از قدرت نظامی و روش‌های خشونت‌آمیز اعمال می‌شود. ابزار اصلی این جنگ، قدرت نرم به‌ویژه قدرت اقناع‌گری و همراه‌سازی است که به‌طور عمده با بهره‌گیری از ابزار ارتباطی و رسانه و دانش روان‌شناختی تلاش می‌شود در هویت‌های فکری و فرهنگی تردید ایجاد شود. حوزه عمل این جنگ، افکار، اعتقادات، باورها، ارزش‌ها، علایق و گرایش‌های جامعه هدف است که مهاجم برای اشغال آن برنامه‌ریزی می‌کند و سرانجام با تصرف اذهان و قلوب

مردمان کشور هدف، تغییر ساختار پدید می‌آید (الیاسی، ۱۳۸۷، ص. ۵). این مهم به‌درستی در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد توجه قرار گرفته و ایشان مکرر با برشمردن برنامه‌های دشمن فرموده‌اند: همه هم بدانند که هدف دشمنان ما با ریخت‌های مختلف و قیافه‌گیری‌های مختلفی که از خودشان نشان می‌دهند (گاهی اخم می‌کنند، گاهی لبخند می‌زنند، گاهی اوقات وعده می‌دهند، گاهی تهدید می‌کنند) تسلط بر کشور است. دشمن می‌خواهد برگردد به دوران سلطه بی‌قید و شرط خود بر این کشور؛ چون اسلام با این برگشت به شدت مخالف است و نیروی مقاوم در مقابل این توطئه دشمن «اسلام» است، با اسلام مخالفند. مخالفت دشمن با اسلام به‌خاطر این است که می‌دانند معارف اسلامی، احکام اسلامی در مقابل آنها سد مستحکمی درست کرده است. با ملت ما مخالفند، چون ملت در مقابل آنها مثل کوهی ایستاده است. با هرکسی در میان ملت که در مقابل دشمن ایستادگی بیشتری داشته باشد، بیشتر مخالفند. با عناصر مؤمن بیشتر مخالفند، با سازمان‌ها و نهادهای انقلابی بیشتر مخالفند، با عناصر حزب‌اللهی بیشتر مخالفند؛ چون می‌دانند اینها سدهای محکم و مستحکم در مقابل نفوذ دشمنان هستند. دشمن دنبال سلطه‌گری است و همه تلاش دشمن برای این است که جلوی حرکت اسلامی نظام جمهوری اسلامی را که مایه پیشرفت و ترقی و اوج این ملت است بگیرد (بیانات در مراسم ارتحال حضرت امام در ۱۳۹۴/۰۳/۱۴). آنها تلاش دارند تا با جنگ روانی، ما از نقاط قوت و عناصر اقتدار ملی خود دست‌برداریم تا بیگانگان راحت‌تر بر کشور و ملت و سرنوشت آینده ما مسلط شوند (بیانات در مراسم ارتحال حضرت امام در ۱۳۹۷/۰۳/۱۴). پس همان‌طور که از بیان معظم‌له دیده می‌شود در واقع آینده نفوذ در تمامی صورت‌های عملیاتی آن اعم از اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و امنیتی چیزی جز براندازی و تسلط دشمن بر کشور نمی‌باشد.

گام سوم. آینده مرجع

یکی از اهداف انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه و سیره عملی امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نفی وضع گذشته، بهبود و سامان‌یابی حال و ترسیم نظام ایدآل آینده است و دلیل رویکرد به اندیشه امام و رهبری از آن‌روست که اندیشه‌های تابناک حضرت امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه)، فرهنگ جامع انقلاب اسلامی است که با تاروپود اعتقادات دینی مردم درهم‌تنیده است و در لحظه‌های زندگی نسل اول و دوم انقلاب حضور مستمر دارد. گفتار و نوشتارهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز ترسیم‌کننده ادامه راه امام و زمینه‌ساز اجرای طرح‌ها برای استحکام بنیان‌های نظام جمهوری اسلامی است. از این‌رو

امام و رهبری به آینده کاملاً امیدوار بودند و ضمن نگرانی از برخی نارسایی‌ها و دغدغه‌ها از کژراهه‌ها و آسیب‌هایی که مسیر تکاملی انقلاب را تهدید می‌کند، افق نظام و انقلاب را روشن می‌دیدند و در بیانات خود مکرر به آن امر اشاره کرده‌اند که به گزیده‌ای از گفتارهایی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که لبریز از امید و ترسیم‌گر راه دستیابی به آینده درخشان این انقلاب است اشاره می‌شود: خدای متعال این را فرموده است که آینده متعلق است به مؤمنین، متعلق است به صالحین، متعلق است به مجاهدین فی سبیل‌الله؛ در این هیچ تردیدی نیست؛ این یک وعده الهی است. اما اگر کسی دچار وسوسه و تردید هم بشود، وعده الهی هم دل او را آرام نکند، تجربه‌ها باید دل او را آرام کند. بنده مکرراً این را عرض می‌کنم و با همه وجود اعتقاد به این معنا دارم. اگر چنانچه هیچ وعده‌ای هم به ما داده نشده بود، با این تجربه‌هایی که ملت ایران از سی چهل سال پیش به این طرف دارد، باید یقین می‌کرد که آینده متعلق به او است؛ باید یقین می‌کرد که پیروزی متعلق به او است (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۳۹۷/۰۳/۰۶). ان‌شاءالله آینده خوبی در انتظار است. من به شما عرض بکنم علی‌رغم رجزخوانی‌هایی که استکبار می‌کند و تلاش فراوانی که از لحاظ مالی و نظامی و سیاسی و امنیتی، استکبار و همراهان استکبار و دنباله‌های استکبار انجام می‌دهند، در این منطقه و در کل دنیای اسلام، آینده قطعاً متعلق به اسلام است؛ روزه‌روز ان‌شاءالله عزت اسلام بیشتر خواهد شد، قدرت اسلام بیشتر خواهد شد (بیانات در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۴/۰۵/۲۶). بنده به آینده بسیار روشن کشور امیدوار هستم و می‌دانم خداوند اراده کرده این ملت را به عالی‌ترین درجات برساند که به فضل الهی چنین خواهد شد (بیانات در دیدار با مردم قم، ۹۶/۱۰/۱۹).

گام چهارم. نتیجه‌گیری و ارائه راهکارهای مقابله با نفوذ و رسیدن به آینده مرجع

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانات خود راه‌های عملی مختلفی برای مقابله با نفوذ ارائه کرده‌اند که در ذیل به اهم این راهکارها اشاره می‌گردد:

شناخت دشمن و شیوه عملکرد او: ماجرای جنگ احد و غنیمت‌جوئی مدافعان تنگه که به شکست مسلمانان انجامید و مجاهدان از سوی خداوند متعال سرزنش شدند، یک نمونه نمادین است که هرگز نباید از یادها برد. مرعوب شدن از هیمنه ظاهری مستکبران و احساس ترس از آمریکا و دیگر قدرت‌های مداخله‌گر، آسیب دیگری از این دسته است که باید از آن پرهیز کرد. نخبگان شجاع و جوان‌ها باید این ترس را از دل‌ها بیرون کنند. اعتماد به دشمن و در دام لبخندها

و وعده‌ها و حمایت‌های آنها افتادن نیز آسیب بزرگ دیگری است که به‌طور ویژه باید پیشروان و نخبگان از آن بر حذر باشند. دشمن را با علامت‌ش در هر لباس باید شناخت و از کید او که در مواردی در پس ظاهر دوستی و کمک پنهان می‌شود، باید ملت و انقلاب را مصون ساخت. روی دیگر این صفحه، مغرور شدن و دشمن را غافل دانستن است؛ شجاعت را باید با تدبیر و حزم در هم آمیخت. در مقابل شیطان جن و انس، باید همه ذخایر الهی در وجود خود را به‌کار گرفت. ایجاد اختلاف و به‌جان‌هم انداختن انقلابیون و رخنه در پشت جبهه مبارزه، نیز آفتی بزرگ است که با همه توان باید از آن گریخت (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۶/۰۶/۲۶).

بصیرت: بنده بارها بر روی بصیرت تکیه می‌کنم، به‌خاطر همین مردم بدانند چه اتفاقی دارد می‌افتد؛ ببینند آن دستی را که دارد صحنه‌گردانی می‌کند، صحنه را شلوغ می‌کند تا در خلال شلوغی‌های مردم، یک عنصر خائنی، یک عنصر دست‌نشانده و دست‌آموزی بیاید کاری را که آنها می‌خواهند، انجام بدهد و نشود او را توی مردم پیدا کرد؛ این کاری است که دشمن می‌خواهد انجام بدهد. هر اقدامی که به بصیرت منتهی بشود، بتواند عنصر خائن را، عنصر بدخواه را از آحاد مردم و توده مردم جدا کند، او را مشخص کند، این خوب است. هر اقدامی که فضا را مغشوش کند، مشوش کند، انسان‌ها را نسبت به یکدیگر مردد کند، فضای تهمت‌آلود باشد، مجرم و غیر مجرم در آن مخلوط بشوند، این فضا مضر است، مخالف است (بیانات در دیدار بسیجیان، ۸۸/۰۹/۰۴).

ایفای نقش توسط علما و روحانیون: روحانیان و رجال دین‌شناس کمابیش در همه‌جا مرجع فکری و سنگ صبور روحی مردم بوده‌اند و هرچاکه در هنگامه تحولات بزرگ، در نقش هدایتگر و پیشرو ظاهر شده و در پیشاپیش صفوف مردم در مواجهه با خطرات حرکت کرده‌اند، پیوند فکری میان آنان و مردم افزایش یافته و انگشت اشاره آنان در نشان دادن راه به مردم، اثرگذارتر بوده است. این به همان اندازه که برای نهضت بیداری اسلامی دارای سود و برکت است، برای دشمنان امت و کینه‌ورزان با اسلام و مخالفان حاکمیت ارزش‌های اسلامی، دغدغه‌آفرین و نامطلوب است و سعی می‌کنند این مرجعیت فکری را از پایگاه‌های دینی سلب کرده و قطب‌های جدیدی برای آن بتراشند؛ که به تجربه دریافته‌اند که با آنان می‌توان بر سر اصول و ارزش‌های ملی به‌راحتی معامله کرد! چیزی که در مورد عالمان باتقوا و رجال دینی متعهد هرگز اتفاق نخواهد افتاد. این، وظیفه عالمان دین را سنگین‌تر می‌کند. آنها (عالمان دین) باید با هوشیاری و دقت فراوان و با شناخت شیوه‌ها و ترفندهای فریبنده دشمن، راه نفوذ را به‌کلی ببندند و فریب دشمن را ناکام کنند. نشستن

بر سفره رنگین متاع دنیا، از بزرگ‌ترین آفت‌ها است. آلوده شدن به صله و احسان صاحبان زر و زور و نمک‌گیر شدن در برابر طاغوت‌های شهوت و قدرت، خطرناک‌ترین عامل جدائی از مردم و از دست دادن اعتماد و صمیمیت آنها است. منیت و قدرت‌طلبی که سست‌عنصران را به گرایش به سوی قطب‌های قدرت فرامی‌خواند، بستر آلودگی به فساد و انحراف است (بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۶/۰۶/۲۶).

حفظ آمادگی برای مقابله با دشمن: آن ملتی که آمادگی خود را، حضور خود را، عزم راسخ خود را در همه میدان‌ها به نمایش می‌گذارد، دشمن را از نفوذ در خود و غلبه بر خود مأیوس می‌کند. در مقابل افکار جهانی و نگاه‌های جهانی، ملت ایران در هیچ مسئله‌ای، باید اظهار ضعف و عقب‌نشینی نکند (بیانات در دیدار مردم ابرکوه، ۱۳۸۶/۱۰/۱۵).

از جمله دیگر راهکارهای مقابله با نفوذ از منظر معظم‌له می‌توان به حضور یکپارچه مردم در صحنه، حفظ اقتدار همه‌جانبه، ایستادگی عملی ملت ایران در برابر جبهه‌بندی دشمنان، مقاومت و خودباوری مردم، داشتن روحیه ایثارگری، دست دوستی دراز نکردن به سوی دشمن و... اشاره کرد.

گام پنجم. بازخورد

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در گفتار خود ضمن آسیب‌شناسی روند تاریخی اسلام و انقلاب با تأکید به درس‌آموزی از اتفاقات گذشته در باب نفوذ به بیان مصادیقی برای جلوگیری از وقوع اتفاقات مشابه اشاره داشته‌اند که به‌اجمال می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

غفلت از نفوذ دشمن: روش انقلاب و انقلابیون به‌تبع آموزش اسلام، اعراض از زندگی رفاه‌طلبانه برای خود بود. برای مردم هرچه می‌توانید، رفاه ایجاد کنید؛ هرچه می‌توانید درآمد ملی را زیاد کنید؛ هرچه می‌توانید در کشور ثروت تولید کنید؛ اما خودتان نه. مسئولین لاقفل تا وقتی مسئولند، به زندگی رفاه‌طلبی رو نکنند. غفلت از روحیه جهادی و ایثار، غفلت از تهاجم فرهنگی دشمن، غفلت از در کمین بودن دشمن، غفلت از نفوذ دشمن در فضای رسانه‌ای کشور، بی‌مبالاتی نسبت به حفظ بیت‌المال؛ اینها گناهان ماست، اینها نقاط ضعف ماست. (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۰/۵/۱۶).

ضعیف‌النفوس بودن افراد: امام مثل کوه ایستاد، ملت هم پشت سر امام مثل کوه استواری ایستادند؛ جبهه دشمن هم (یک دشمن نبود، یک جبهه بودند) هرچه توانستند، تلاش کردند؛ هر کاری از دستشان برمی‌آمد، کردند؛ از جنگ‌های خیابانی تا جنگ‌های قومی تا کودتای نظامی تا تحمیل جنگ هشت‌ساله تا تحریم اقتصادی تا به راه انداختن ماشین جنگ روانی در طول

۳۲ سال. ۳۲ سال است که علیه ملت ایران و علیه انقلاب و علیه امام جنگ روانی وجود دارد. دروغ گفتند، تهمت زدند، شایعه پخش کردند، سعی کردند ایجاد اختلاف کنند، سعی کردند راه‌ها را در داخل منحرف کنند. هدف‌هایی که آنها دنبال می‌کردند، در درجه اول، سقوط انقلاب و سقوط نظام جمهوری اسلامی بود. هدف اول، براندازی بود. هدف بعدی این بود که اگر براندازی نظام جمهوری اسلامی تحقق پیدا نکند، انقلاب را استحاله کنند؛ یعنی صورت انقلاب باقی بماند، اما باطن انقلاب، سیرت انقلاب، روح انقلاب از بین برود. در این زمینه خیلی تلاش کردند؛ آخرین نمایشنامه آنها که روی صحنه آمد، همین فتنه ۸۸ بود. در حقیقت، یک تلاشی بود. یک عده‌ای در داخل، به‌خاطر حب به نفس، حب به مقام (از این قبیل امراض خطرناک نفسانی)، اسیر این توطئه شدند. من بارها گفته‌ام؛ طراح و نقشه‌کش و مدیر صحنه، در بیرون از این مرزها بود و هست. در داخل با آنها همکاری کردند؛ بعضی دانسته، بعضی ندانسته. این هم هدف دوم. هدف سوم هم باز این بود و هست که کاری کنند که اگر نظام اسلامی باقی می‌ماند، از عناصر ضعیف‌النفسی که می‌توان در آنها نفوذ کرد، استفاده کنند و اینها را در مسائل کشور، در واقع طرف‌های اصلی خودشان قرار بدهند. بالاخره نظامی به‌وجود بیاید و ادامه پیدا کند که قدرت کافی نداشته باشد، ضعیف باشد، مطیع باشد (عمده این است که سرسپرده باشد، مطیع باشد) در مقابل آمریکا نایستد، قد علم نکند. اهداف اینهاست (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵). از جمله دیگر نکات اثرگذار در افزایش نفوذ می‌توان به: رابطه با آمریکا، باز شدن راه نفوذ، مذاکره دریچه نفوذ، عدم هوشیاری در انتخابات‌ها، ایجاد اختلاف ملی، به‌دنبال هوس‌ها و خودخواهی بودن‌ها، تهدید، تطمیع، فریب و... اشاره نمود.

یافته‌های پژوهش

در این مقاله، به بررسی دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران در مورد مقابله با نفوذ با استفاده از مدل پنج مرحله‌ای «شولتز» پرداخته شده است. نتایج و یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در مواجهه با تهدیدات نفوذ، از رویکردهای مختلفی بهره می‌گیرند که می‌توان آنها را با مراحل مدل «شولتز» تطبیق داد. در ادامه، یافته‌های اصلی پژوهش براساس هریک از مراحل مدل پنج مرحله‌ای «شولتز» ارائه می‌شود:

مرحله اول: شناسایی نیروهای پیشران

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) همواره بر شناسایی دقیق نیروهای پیشران در زمینه نفوذ دشمنان تأکید داشته‌اند. ایشان در سخنرانی‌های مختلف، به تحلیل عوامل داخلی و خارجی که می‌تواند به

نفوذ دشمنان کمک کنند، پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال، در سخنرانی‌های سالانه به تهدیدات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی اشاره کرده‌اند و بر اهمیت شناسایی این تهدیدات برای مقابله با آن‌ها تأکید داشته‌اند (خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۵، ص. ۱۵۰).

مرحله دوم: تحلیل تأثیرات

تحلیل تأثیرات نفوذ دشمنان و بررسی راهکارهای مقابله با آنها از جمله موضوعات مهم در دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. ایشان در تحلیل‌های خود، به تأثیرات مخرب نفوذ فرهنگی و جنگ نرم پرداخته و راهکارهایی برای مقابله با این تهدیدات ارائه داده‌اند. برای مثال، تأکید بر تقویت هویت ملی و دینی به‌عنوان راهکاری برای مقابله با نفوذ فرهنگی، یکی از نکات برجسته در بیانات ایشان است (خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۷، ص. ۱۱۲).

مرحله سوم: توسعه سناریوها

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) به‌طور مداوم بر توسعه سناریوهای مختلف برای مقابله با نفوذ دشمنان تأکید داشته‌اند. ایشان با توجه به شرایط متغیر بین‌المللی و داخلی، سناریوهای مختلفی را برای مقابله با تهدیدات نفوذی پیشنهاد کرده‌اند. برای مثال، در بیانات خود به راهبردهای مقابله با جنگ نرم و تهدیدات سایبری اشاره کرده و بر لزوم آماده‌سازی سناریوهای مختلف برای مقابله با این تهدیدات تأکید کرده‌اند (خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۸، ص. ۱۳۵).

مرحله چهارم: ارزیابی و انتخاب سناریوها

در دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ارزیابی دقیق سناریوها و انتخاب بهترین راهکارها برای مقابله با نفوذ دشمنان، اهمیت ویژه‌ای دارد. ایشان در بیانات خود به لزوم ارزیابی مداوم سناریوها و بررسی اثربخشی راهکارهای اجرایی تأکید کرده‌اند. به‌عنوان مثال، در یکی از سخنرانی‌های خود به اهمیت ارزیابی مستمر وضعیت فرهنگی و امنیتی کشور و تطبیق راهبردها با شرایط جدید اشاره کرده‌اند (خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۶، ص. ۱۱۰).

مرحله پنجم: تدوین برنامه‌های عملیاتی

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) بر تدوین برنامه‌های عملیاتی و اجرایی برای مقابله با نفوذ تأکید دارند. ایشان در بیانات خود به اهمیت عملیاتی کردن راهکارها و اجرای دقیق برنامه‌های مقابله با نفوذ اشاره کرده‌اند. برای مثال، تأکید بر تدوین برنامه‌های آموزشی و فرهنگی برای مقابله با نفوذ فرهنگی و جنگ نرم، از جمله مواردی است که در بیانات ایشان برجسته شده است.

(خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۹، ص. ۱۴۵).

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مورد مقابله با نفوذ، به‌طور کامل با مراحل مدل پنج مرحله‌ای «شولتز» تطبیق دارد. شناسایی نیروهای پیشران، تحلیل تأثیرات، توسعه سناریوها، ارزیابی و انتخاب سناریوها و تدوین برنامه‌های عملیاتی، همگی در بیانات و راهبردهای رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) به‌وضوح مشاهده می‌شود. این تطبیق نشان‌دهنده نگاه جامع و راهبردی ایشان به مسئله مقابله با نفوذ و تهدیدات دشمنان است. همچنین پیشینه پژوهش در این مقاله نشان می‌دهد که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) همواره بر اهمیت آینده‌نگاری و مقابله با نفوذ تأکید داشته‌اند. با بهره‌گیری از مدل پنج مرحله‌ای «شولتز»، می‌توان به تحلیل و تبیین دقیق‌تری از راهبردهای مقابله با نفوذ از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) دست یافت. منابع مذکور به تحلیل‌های مختلفی در زمینه راهبردهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، آینده‌نگاری و مدل «شولتز» پرداخته‌اند که می‌تواند به‌غنا این پژوهش کمک کند.

بنابراین دستگاه‌های متولی امنیت بایستی با تعامل و همکاری با مردم ضمن شناسایی راه‌های نفوذ دشمن بر مبنای تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و بهره‌برداری از تجربیات تلخ گذشته به مقابله با شکست‌های حفاظتی و امنیتی بپردازند تا با یاری خداوند متعال از هرگونه نفوذ دشمنان جلوگیری به عمل آید.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- اون، هارچی و دیگران (۱۳۷۷). مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی. ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت، تهران، انتشارات رشد.
- پورفاضلی، سید امیر (۱۳۹۴). شناخت دشمن و روش‌های مقابله با آن از منظر حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی). تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
- تقوی، حمیدرضا و حسینی، محمد (۱۳۹۶). تحلیل آینده‌نگاری مقابله با نفوذ در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۲۸، ۷۰-۵۰.
- جمالی جافی، حسین (۱۳۹۳). آشنایی با آینده‌نگاری. تهران، مؤسسه مطالعات تحقیقات دفاعی.
- حیدری، کیومرث؛ قمری، موسی‌الرضا و کلانتری، فتح‌اله (۱۳۹۳). راهبردشناسی جنگ‌های آینده با نگاهی به بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). تهران، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.
- حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۹۹). برنامه‌های عملیاتی مقابله با نفوذ فرهنگی. تهران، دفتر نشر آثار اسلامی، صفحه ۱۴۵.
- حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۹۹). سناریوهای مقابله با جنگ نرم و تهدیدات سایبری، تهران، دفتر نشر آثار اسلامی، ۱۳۹۸، صفحه ۱۳۵.
- حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۹۷). تحلیل تأثیرات نفوذ فرهنگی و راهکارهای مقابله. تهران، دفتر نشر آثار اسلامی، صفحه ۱۱۲.
- حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۹۵). مجموعه سخنرانی‌ها و بیانات. تهران، دفتر نشر آثار اسلامی، صفحه ۱۵۰.
- حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۹۶). ارزیابی و انتخاب سناریوهای مقابله با نفوذ. تهران، دفتر نشر آثار اسلامی، صفحه ۱۱۰.
- سعیدی شاهرودی، علی (۱۳۹۵). جریان شناسی نفوذ در انقلاب‌ها. تهران، نشر زمزم هدایت.
- سلیمی نمین، عباس (۱۳۹۵). دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره جنگ نرم و نفوذ فرهنگی. فصلنامه پژوهش‌های فرهنگی، شماره ۱۰، ۴۵-۲۵.
- شولتز، ویلیام (۱۳۹۴). آینده‌نگاری و تصمیم‌گیری راهبردی. ترجمه محمدرضا نادری، تهران، انتشارات سمت، صفحه ۲۵.
- شریعتمداری، حسین (۱۳۹۵). راهبردهای مقابله با نفوذ از دیدگاه رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی). تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، صفحه ۷۵.
- علیخانی، علی (۱۳۹۳). امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران. تهران، دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی.
- فتوحی فیروزآباد، مرتضی و قاسمی، سید مهدی (۱۳۸۲). روش‌های آینده‌نگاری و کاربرد آن در تعیین اولویت‌های فناوری کشور. مجموعه مقالات دومین همایش علم و فناوری آینده و راهبردها.
- قالیباف، محمدباقر (۱۳۹۸). آینده‌نگاری و مدیریت راهبردی در اندیشه رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی).

- تهران، انتشارات بسیج، صفحه ۱۲۰.
- گروه مدیریت فناوری مرکز صنایع نوین (۱۳۸۱). گزارش اول. وزارت صنایع و معادن.
 - گزارش دوم گروه پژوهش آینده‌نگری فناوری دفتر همکاری‌های فناوری ریاست جمهوری (۱۳۸۱). گذری بر تجربیات.
 - متقی، ابراهیم و لطفی مرزناکی، رحمان (۱۳۹۲). اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه جنگ نرم. تهران، دانشگاه صنعتی مالک اشتر.

(ب) منابع انگلیسی

- FOREN. (2001). A practical guide to regional foresight. Seville, Spain: IPTS. available at: <http://foresight.jrc.ec.europa.eu/documents/eur8en.pdf>.
- Garud R. Ahlstrom D. (1997) Technology assessment: a socio-cognitive perspective, journal of engineering and technology management, No 14, PP 25-48.
- Gaspar, T. (2015). Strategia Sapiens—strategic foresight in a new perspective. Foresight, 17(5), 405-426. doi:10.1108/FS-03-2015-0017.
- Gavigan, P. James & Fabiana Scapolo, “FOREN Workpackage 3”, IPTS, Seville, December 2000.
- Gavigan, P. James & Fabiana Scapolo, “FOREN Workpackage 3”, IPTS, Seville, December 2000.
- Godet (Michel), Durance (Philippe), (2008), La Prospective stratégique, pour les entreprises et les territoires, Paris, Dunod, collection «Topos+».
- Godet, M. and Durance, P. (2011). Strategic foresight for corporate and regional development. Paris: UNESCO publication.
- Hines, A. (2006). Strategic foresight: The state of the art. Futurist, 40(5), 18–12 § Keenan, M. (2003). Technology Foresight: An Introduction. Technology Foresight for Organizers. Ankara, Turkey. 8-12 December.
- Keenan, Michael, “Technology Foresight: An Introduction”, Technology Foresight for Organizers, 8-12 December 2003, Ankara, Turkey.
- Keenan, Michael, “Technology Foresight: An Introduction”, Technology Foresight for Organizers, 8-12 December 2003, Ankara, Turkey. Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3, 77-10.
- Kuhn, T. (1970). The structure of scientific revolutions. Chicago: university of Chicago press.
- Kuosa T. (2011) “Different approaches of pattern management and strategic intelligence”, Technological Forecasting & Social Change, vol. 78, no. 3, pp. 458–467, March.
- Kuosa, T. (2011). Evolution of futures studies. Futures, 43, 327-336. doi:10.1016/j.futures.2010.04.001.
- Kuosa, T. (2012). The Evolution of Strategic Foresight: Navigating Public Policy Making. Oxfordshire: Routledge.
- Kuosa, Tuomo (2011): Practicing Strategic Foresight in Government: Cases of Finland, Singapore and European Union. RSIS Monograph No. 19. S. Rajaratnam School of International studies of Nanyang Technological University, Singapore. Booksmith. Pages 116.

- Loveridge, Denis, Kirsten Cuhls, Mike Keenan and Maria Nedeva, “The practice of national Foresight programmes - A New Analytical Framework”, Policy Research in Engineering Science & Technology (PREST), May 2001.
- M. and Durance, P. (2011). Strategic foresight for corporate and regional development. Paris: UNESCO publication
- Miles, Ian and Michael Keenan, (2003) “Overview of Methods Used in Foresight”, Technology Foresight for Organizers b, Ankara, Turkey.
- Miles, Ian and Michael Keenan, “Organising a Technology Foresight Exercise”, Technology Foresight for Organizers, 8-12 December 2003 a, Ankara, Turkey.
- Mullin, J; Adam, R.M; Halliwell, J.E. & Milligan, L.P. (1999). Science, technology, and innovation. Ottawa: International Development Research Centre (IDRC).
- Nyiri, Lajos, (2003) “Foresight as a Policy-making Tool”, Technology Foresight for Organizers, Ankara, Turkey.
- Nyiri, Lajos, “Foresight as a Policy-making Tool”, Technology Foresight for Organizers, 8-12 December 2003, Ankara, Turkey.
- Podesta, G.P; Natenzon, C.E; Hidalgo, C. & Toranzo, F.R. (2013). Interdisciplinary production of knowledge with participation of stakeholders: A case study of a collaborative project on climate variability, human decisions and agricultural ecosystems in the Argentine Pampas. Environmental Science & Policy, 26, 40–48. doi:10.1016/j.envsci.2012.07.008.
- R.A. Slaughter, (2002) Futures studies as an intellectual and applied discipline, American Behavioral Scientist 42 (3) 372–38.5
- University of Durham Business School, “Leading into the Future: Foresight Perspectives from the Construction Industry Research and Information Association (CIRIA)”, November 2000.
- Voros, Joseph, “A generic foresight process framework”, Foresight Journal, 2003, this journal is available at <http://www.emeraldinsight.com/1463-6689.htm>.

ج) وبسایتها

- مجموعه بیانات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) قابل دسترسی در سایت www.khameni.ir